

Arter og sorter

”*Fuchsia*” - december 2008

Af Else Højbjerg

I botanikkens verden bruger man betegnelsen ”arter”, når der er tale om planter, der findes i den vilde natur. Ordet ”sorter” er betegnelsen for forædlede planter. Ved forædling forstår man menneskers bedstefædres arbejde for at skabe nye planter med særlige egenskaber.

Det eneste materiale, som forædlerne oprindeligt har haft at arbejde med, har været de arter, som plantejægere har hjembragt fra deres ekspeditioner i uberørte naturområder. Det er internationalt besluttet at kalde disse planter for species, et ord, som vi i Danmark har oversat til arter eller vildarter.

Alle vore kulturplanter er opstået ved forædling af disse species, som videnskaben har opdelt efter et fastlagt system, som ikke mindst skyldes den svenske botaniker, læge og zoolog Carl Linnaeus (1707-1778), bedre kendt under navnet Linné. Det var også Linné, som i værket *Species Plantarum* fra 1753 eviggjorde navnet fuchsia, idet fuchsia blev slægtsnavnet og triphylla artsnavnet på den nye plante. En plante, som først blev kendt i den vestlige verden, da fader Charles Plumier, som også var botaniker, i 1696 fandt et eksemplar på øen Haiti. Han beskrev og navngav den fundne plante ”*Fuchsia triphylla flore coccinea*”, hvilket betyder 3-bladet fuchsia med røde blomster. Dermed havde han opkaldt planten efter en beundret tysk doktor i medicin, Leonhard Fuchs (1501-1566).

Man mener, at den første fuchsiaplante, sandsynligvis *F. coccinea*, kom til Europa i 1788, hvor den blev opformeret i England af James Lee og blev meget efterspurgt. Men forædling kunne der ikke blive tale om, når han kun havde denne ene vildart.

Forædlingen tog først sin begyndelse i 1825 efter at flere forskellige vildarter var hjembragt: i 1796 *F. lycioides*, *F. arborescens* i 1824, *F. magellanica* i 1827 og flere andre. Den første krydsbestøvning blev foretaget mellem *F. arborescens* og *F. coccinea*. Desværre gik resultatet tabt, men allerede i 1832 så den første sort dagens lys, ’Globosa’, skabt af Bunney ved krydsbestøvning af *F. coccinea* og *F. microphylla*.

Derefter tog forædlingsarbejdet fart, flere vildarter blev fundet og kunne indgå i arbejdet og flere gartnere kastede sig over udviklingen af stadig nye sorter, som så også kunne krydsbestøves indbyrdes.

Der kunne næppe have været tale om et målrettet forædlingsarbejde. Man var nødt til at prøve sig frem, høste erfaringer og prøve, om man kunne aflure plantematerialet nogle hemmeligheder. Det var nemlig ikke alle kombinationer i krydsningsforsøgene, som lykkedes.

I dag kan videnskaben finde frem til kromosomtal og genmaterialets sammensætning. De analyser, som foretages ud fra det tilvejebragte materiale, kan nu lægges til grund for mange af de krydsningsforsøg, som forædlerne foretager. Man kan sige, at de ikke behøver at famle i blinde, når der bestøves mellem vildarterne, sådan som man tidligere var nødt til. Alle de indsamlede plantedata er i dag lagt ind i særlige computerprogrammer med specielle søgefunktioner, ikke specielt for forædlerens skyld men i endnu højere grad til gavn for videnskabeligt arbejde. Vildarterne er stadig genstand for megen

Måske forventes flere forsøg.

Meget krydsningsarbejde forgår imidlertid mellem sorterne indbyrdes. Der er dog forældre, som er i gang med at afsøge mulighederne ved krydsning mellem en sort og en art. Mange af Waldenmeiers WALZ sorter er resultater af bestøvning mellem vildarten *F. magdalenae* og udvalgte sorter. Også andre forældre inddrager vildarterne i deres arbejde.

Hvis vi i dag udvælger en tilfældig plante i vor plantesamling, er det sjældent muligt at finde frem til dens forfædre tilbage til den eller de vildarter, som har været det oprindelige grundlag for plantens eksistens. Og det er vel heller ikke så vigtigt at vide noget om det. Og dog - -

Vi ved, at der er arter og sorter, som er resistente overfor fuchsiagalmidens angreb, og at forædlingsarbejdet også tager sigte på at skabe nye resistente sorter. Så i hvert fald kunne forædlerne måske ønske sig mere viden om afstammingsforholdene.